

ESCRITOR, PERIODISTA, NINOTAIRE, TRADUCTOR I ENIGMISTA

Salivem els mots!

Màrius Serra

Tísner fent una partida de Scrabble

JORDI GARCIA

En Tísner –d'arTís i de geNer– va ser, entre moltes altres coses que aquests dies de necrològiques obligades afloraran, el pare dels mots encreuats en català. Fins i tot el nom d'aquest popular artifici ludolingüístic va sortir de la seva ploma a les pàgines de *La Publicitat* fa ja gairebé setanta anys.

La flaca per l'enginy lingüístic que sempre mostrà és indèstriable de la seva faceta d'escriptor. Si la matèria primera d'un ebenista és la fusta, solia dir, la d'un novellista és la llengua. De manera que, mentre els poetes es dedicaven a salvar els mots, en Tísner es va dedicar a salivar-los amb la perícia dels orfèvres i la murrieria dels ninotaires satírics. La seva aportació entronca la nostra llengua amb les riques tradicions ludolingüístiques francòfona i anglòfona. A l'hora de confegir artificis verbals en Tísner es rebel·là contra la literalitat que caracteritzava la tradició espanyola i va anar més enllà: "Abaixa la bandera en senyal de llibertat" (taxista).

El retorn de l'exili li va permetre començar a crear un gruix consistent de seguidors que resolien els seus encreuats a les pàgines de *Tele/Estel*. Després vindria la secció a l'última pàgina del *Serra d'Or*, els *Mots enreixats* al diari *El País* –que abandonà per discrepàn-

cies polítiques l'any 1984– i finalment sis anys d'encreuat diari en català a *La Vanguardia*. Una etapa que la dedicació exclusiva a l'escriptura de les seves exitoses memòries el va obligar a cloure el 30 de juny de 1990. L'endemà mateix vaig tenir l'honor de succeir-lo.

L'espectre que abasten les definicions tísnerianes és tan ampli com el de l'enginy. Hi trobem al·lusions forestals a "viu a la serra i la serra la matarà" (soca), professionals a "abans de fer la feina pren tota mena de mesures" (sastre) o militars a "s'acabarà quan arribi el general" (assaig). Giragoneses semàntiques que transformen la definició en un amè exercici d'imaginació. Cap dels mecanismes enigmístics no li és aliè. Juga amb els anagrames per salvar unes sigles quasi foixianes –"curts trucs de turcs" (Csrtu)–, proposa falsos amics –"la seva senyora és molt perseguida" (heroi) o "la seva senyora s'infla quan fa esport" (pilot)–, i conrea l'homofonia amb mala bava casualment antimònarquica –"senyoreja la bulgaritat" (Sòfia)–. Algunes de les seves definicions han esdevingut obres clàssiques del gènere: "La seva manera de caminar feia bavejar Hitler" (oca), "fa plorar els nens" (dentició) o "sempre diu l'última paraula" (eco). L'eco de la seva veu ressona i ressonarà: Salivem els mots!

La nau d'en Tísner

Joan Rendé i Masdeu

S'ha extingit com s'extingeix, a la nostra mirada, la vela de la nau que ha salpat mar enfora i ja ateny l'horitzó. És com un miratge: l'arboradura magnífica es fa discretament petita fins a desaparèixer en la ratlla entre l'aigua i l'infinit, però nosaltres, encara amb el mocador enlaire, sabem que navega a tot vent, com sempre, i no té port d'estada sinó un destí oceànic inquiet i brillant, tot fet d'escumes revoltades i de platges solars coronades de palmes. En Tísner, el del pegat negre a l'ull, el pirata extremat i boníssim, ha tornat a l'exili, que hi té amagada aquella pàtria lliure en forma de pernil encetat, amb talls de sobressada irregulars que suren perpètuament sobre un blau d'argent, i on tothom parla un català perfecte, a voltes graciosa-ment nasal, a voltes apitxat.

Precisament jo el vaig conèixer quan acabava de tornar d'un altre exili, molt llarg, que l'havia arrencat dels seus somnis autèntics i on va haver-se'n de confegir uns altres per anar passant. Tan bon punt va ser aquí novament, tot just havia posat el peu en terra ferma, uns quants joves

tacats de tinta vam notar que alguna cosa retronjava. Ens vam atansar cap a l'indret d'on venia el trontoll i allà el vam trobar a ell. Amb les mans plenes de tresors del passat i del futur, que ens oferia amb generositat. Magnífica. Ens va ensenyar de no tenir cap por, de trampejar la guàrdia enemiga i de fer cara als temporals sense perdre la riulla. Així va ser com va capitanejar-nos per refundar el PEN Club i l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, i com va involucrar-se amb nosaltres en l'aventura descordada d'*El Be Negre amb Potes Rosses*. Com que ens parlava sempre amb dobles sentits i amb jocs de paraules increïbles, i nosaltres vam adoptar de seguida la seva clau, era gairebé impossible que l'enemic pogués interceptar-nos el missatge. Amb aquesta com-

En Tísner, el pirata extremat, ha tornat a l'exili, on té amagada aquella pàtria lliure en forma de pernil encetat

Tísner va participar en tota mena d'activitats cíviques, lúdiques i polítiques

AVUI

vicció, tota una colla que mai no havíem rascat pilota, com en Jaume Fuster, la Maria Antònia Oliver, en Quim Soler, vam trobar-nos implicats a la redacció de *La Bimba*, revista destinada a posar la llengua a l'esport i a rifar-nos d'alguns personatges que encara capitanejen les seves desgràcies. La nau d'en Tísner feia un deixant d'aigües revifades i ens duia a tots cap a l'esdevenidor amb un optimisme im-

parable. La seva memòria prodigiosa, sovint assistida per espurnes de la inventiva escaiet, va oferir-nos el to de continuïtat que d'altres d'immensament més forts ens havien arravatat, i va estimular-nos amb la seva joventut perenne.

En tinc un retrat, on som tota la Generació dels Setanta al voltant de la tomba de mossèn Antoni Maria Alcover, en aquell cementiri desolada-

ment romàntic de Mallorca. Tots reïem: en Tísner es fumia, amb tota la reverència que els cas demanava, del mort i de qui el vetllava; aquest era el seu homenatge respectuós a la memòria d'un dels grans patricis de la llengua en la qual ell ha despès tota la vida.

Ara que se n'ha anat, no el plorem; riguem-lo i fem-li adéu amb els mocadors flamejants de la fe que ell va saber encomanar-nos.